

หัวข้อวิจัย	การศึกษาศักยภาพการพัฒนาเกษตรอินทรีย์บนพื้นที่สูง : กรณีศึกษาพื้นที่เกษตรชุมชนชาวกะเหรี่ยง หมู่บ้านตะเพินคี จังหวัดสุพรรณบุรี
ผู้ดำเนินการวิจัย	นางสาวนงนุช ผ่องศรี นางสาวฐปนรรณ์ ฮาบสุวรรณ นางสาวสาวิตรี ม่วงศรี
หน่วยงาน	ศูนย์สิ่งแวดล้อม คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
ปี พ.ศ.	2558

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและปริมาณ โดยมีวัตถุประสงค์หลักของการวิจัยคือ
1) เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพินคี
2) เพื่อศึกษาบริบทการทำการเกษตรปัจจุบัน รวมทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ 3) เพื่อ
วิเคราะห์หาจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT) ในการพัฒนาการเกษตรอินทรีย์ และ
4) นำเสนอแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งประชากรเป้าหมายที่ใช้ใน
การศึกษาค้างนี้ประกอบด้วย เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี จำนวน 57 ครัวเรือนและเจ้าหน้าที่
อุทยานแห่งชาติพุเตยที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำเกษตรของชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี จำนวน
1 คน ผลจากการวิจัยพบว่า

1. สภาพแวดล้อมทั่วไปของพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนชาวกะเหรี่ยงบ้านตะเพินคี จังหวัด
สุพรรณบุรี เป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างดอนและโล่งแจ้ง อยู่ห่างจากโรงงานอุตสาหกรรม และจากทางหลวง
สายหลัก เนื่องจากอยู่ในเทือกเขาสลับซับซ้อน สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในการทำเกษตรเป็นแหล่งน้ำจาก
บริเวณต้นน้ำ จึงไม่มีการปนเปื้อนของสารเคมีหรือสารพิษโดยตรง แต่อาจได้รับการปนเปื้อนจาก
สารเคมีทางการเกษตรในบริเวณใกล้เคียง นอกจากนี้ยังพบว่าพื้นที่ทำเกษตรส่วนใหญ่ทำการเกษตร
แบบใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีมาเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 10 ปี ซึ่งการทำการเกษตรดังกล่าวเป็นปัญหา
และอุปสรรคต่อการทำเกษตรอินทรีย์ที่สำคัญมาก

2. บริบทของการทำการเกษตรและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ พบว่ากลุ่ม
ตัวอย่างเกือบทั้งหมดประกอบอาชีพทำการเกษตร มาเป็นระยะเวลามากกว่า 10 ปีขึ้นไป และพืชที่
ปลูกส่วนใหญ่คือข้าวโพด รองลงมาคือข้าวไร่ และมีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 26 ไร่ขึ้นไปต่อ
ครัวเรือน ลักษณะการถือครองที่ดินทำการเกษตรคือเป็นเจ้าของ (โดยได้รับการจัดสรรให้ครอบครอง
ที่ดินทำกินจากอุทยานแห่งชาติพุเตยฯ) มีการทำการเพาะปลูกพืช ปีละ 1 ครั้ง ส่วนใหญ่ใช้สารเคมีใน
การเพาะปลูกพืช โดยใช้ตามปริมาณที่แนะนำในคู่มือ ระยะเวลาในการใช้สารเคมีตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน
มากกว่า 6 ปีขึ้นไป ซึ่งวัตถุประสงค์ส่วนใหญ่ใช้สารเคมีเพื่อกำจัดหญ้าและวัชพืช รองลงมาเพื่อเพิ่ม
ปริมาณผลผลิต และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เคยอบรมเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ มีบางคนที่เคย
อบรมบ้างแต่ไม่เคยนำระบบเกษตรอินทรีย์มาใช้ ส่วนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ พบว่า
กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งเรื่องที่มี
ความรู้มากที่สุดคือรู้ว่าเกษตรกรที่ใช้สารเคมีในการเพาะปลูกมักมีปัญหาสุขภาพเรื้อรังอยู่ตลอดเวลา

รองลงมาคือความรู้ว่าสารสกัดจากพืชสมุนไพร เช่น สะเดา ข่า ตะไคร้หอม กระเพรา โหระพา สามารถช่วยป้องกันและกำจัดแมลงได้ ตามลำดับ และเรื่องที่ไม่มีความรู้มากที่สุด คือเรื่องผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์มีราคาสูงกว่าผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกโดยใช้สารเคมี รองลงมาคือ การเพาะปลูกพืชโดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์อย่างต่อเนื่องและระยะยาวจะทำให้ได้ผลผลิตลดลง ตามลำดับ

3. จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค (SWOT Analysis) ในการพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ พบว่า จุดแข็ง (Strengths) มีดังนี้ 1) พื้นที่เหมาะต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ค่อนข้างดอนและโล่งแจ้ง อยู่ห่างจากโรงงานอุตสาหกรรม และทางหลวงสายหลัก 2) มีแหล่งน้ำที่เหมาะสมต่อการทำเกษตรอินทรีย์ เพราะปลอดจากสารพิษปนเปื้อน เนื่องจากเป็นแหล่งน้ำบริเวณต้นน้ำ 3) เกษตรกรส่วนใหญ่เริ่มหันมาให้ความสนใจการทำเกษตรอินทรีย์มากขึ้น จุดอ่อน (Weaknesses) 1) พื้นที่ทำการเกษตรปัจจุบันมีการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี มามากกว่า 10 ปี 2) เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ 3) เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่เคยชินและยึดติดกับการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมี 4) ยังไม่มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหลักเข้ามาให้การสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โอกาส (Opportunities) มีดังนี้ 1) ผลผลิตที่มาจากการทำเกษตรอินทรีย์เป็นที่ต้องการของตลาด 2) ผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกแบบเกษตรอินทรีย์มีราคาสูงกว่าผลผลิตที่ได้จากการเพาะปลูกโดยใช้สารเคมี 3) ตลาดเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทยและต่างประเทศมีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง 4) อุทยานแห่งชาติพุเตยพร้อมให้การส่งเสริมและสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร อุปสรรค (Threats) มีดังนี้ 1) ดินในพื้นที่เพาะปลูกขาดความอุดมสมบูรณ์และเสื่อมโทรมซึ่งต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นฟูค่อนข้างนาน 2) การทำเกษตรอินทรีย์มีกระบวนการที่ซับซ้อน ต้องใช้ระยะเวลานานจึงจะได้ผลผลิต ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่มีหนี้สินและภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ต้องรับผิดชอบ 3) การทำเกษตรอินทรีย์ ต้องใช้ความขยันหมั่นเพียรและมีความอดทนสูง ซึ่งปัจจุบันเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดคุณสมบัติข้อนี้และยังยึดติดกับการทำเกษตรแบบใช้สารเคมีอยู่

จากข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาวิจัยทั้งหมด สรุปได้ว่าพื้นที่ทำการเกษตรของชุมชนชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพินคี ยังมีศักยภาพไม่เพียงพอที่จะพัฒนาการทำเกษตรอินทรีย์ได้ภายใน 1 ปี การพัฒนาและส่งเสริมให้ทำการเกษตรอินทรีย์จำเป็นต้องใช้ระยะเวลามากกว่า 1 ปีขึ้นไป โดยช่วงระยะแรกก่อนปรับเปลี่ยนไปเป็นเกษตรอินทรีย์ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร รวมทั้งการฟื้นฟูด้านพื้นที่ทำการเกษตรให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จของการเกษตรอินทรีย์

สำหรับแนวทางการพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ แก่เกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตะเพินคี ช่วงระยะปรับเปลี่ยนจากเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ ซึ่งหน่วยงานที่รับผิดชอบควรนำไปพิจารณาเพื่อเป็นแนวทาง มีดังนี้

1) ควรมีการส่งเสริมโดยจัดอบรมให้ความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกร รวมทั้งมีการติดตาม ให้คำปรึกษาแนะนำหลังการอบรมอย่างจริงจังและต่อเนื่อง 2) ควรสร้างเครือข่ายและแกนนำเกษตรกรที่เป็นผู้นำชุมชน เพื่อช่วยปลูกจิตสำนึกและปรับทัศนคติด้านการทำเกษตรเคมีมาเป็นเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกร 3) ควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมให้เกษตรกรเห็นความสำคัญของการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยชีวภาพ ในการเพาะปลูกเพื่อช่วยปรับปรุงบำรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์

- 4)ควรมีการกระตุ้นและส่งเสริมการเรียนรู้ให้เกษตรกรลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูกอย่างต่อเนื่อง
- 5)ควรส่งเสริมเกษตรกรให้เห็นมาสนใจการทำเกษตรอินทรีย์อย่างจริงจัง โดยจัดให้มีการศึกษาดูงานการทำเกษตรอินทรีย์ จากเกษตรกรต้นแบบหรือเครือข่ายเกษตรกรอินทรีย์ ที่ประสบความสำเร็จ
- 6)อุทยานแห่งชาติพุเตย ควรมีการประสานความร่วมมือไปยังหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงด้านการเกษตร ในการเข้ามาช่วยดำเนินการเรื่องเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การพัฒนาและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์แก่เกษตรกรชุมชนชาวกะเหรี่ยงหมู่บ้านตะเพินคี ในช่วงระยะปรับเปลี่ยนจากการทำเกษตรเคมีไปสู่เกษตรอินทรีย์ ประสบความสำเร็จ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับเกษตรกรชาวกะเหรี่ยงตะเพินคีอย่างจริงจังและต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านการทำเกษตรอินทรีย์สืบต่อไป